

Tarinailta evakkojen sijoittautumisesta uusille paikkakunnille

Vammalan Karjalaseuran syyskokouksen 24.11.2021 jälkeen pidetyssä tarinaillassa keskusteltiin evakkojen sijoittautumisesta uusille paikkakunnille. Mukana oli myös evakkomatkan ja asuttamisen alkuvaiheet kokeneita henkilöitä. **Pertti Hakanen** uutena kunniapuheenjohtajana sai kunnian toimia tarinaillan juontajana. Keskustelu oli karjalaisille tyypillisen innostunutta ja vilkasta, ja sitä käytiin osittain myös karjalan murteella.

Keskustelussa mukana olleiden evakkojen ja heidän perheidensä kohtelu oli ollut pääosin hyvää, vaikka kaikki eivät karjalaisten saapumista, ainakaan aluksi, hyvällä katsoneet. Erilaista muretta, ruokatottumuksia ja tapoja ihmeteltiin ja ne aiheuttivat välillä myös väärinymmärryksiä, puolin ja toisin. Ajan myötä toisten tavat tulivat kuitenkin tutuiksi ja väärinkäsityksistä tuli hauskoja muistoja. Keskustelussa tuli esiin myös, että paikallinen ja karjalainen väestö olivat pyytämättä auttaneet toinen toisiaan mm. heinätöissä. Seuraavassa on esitetty joitakin keskustelussa esiin nousseita asioita.

Muistoja evakkomatkoilta

Vanhimmat keskustelijat **Jouko Pakarinen** 96v ja **Osmo Huovinen** 84v kertoivat myös evakkomatkoilta mieleen jääneitä tapahtumia. Joukon ensimmäinen evakkotaival alkoi 4 joulukuuta 1939, jolloin talvisodan syttymisestä oli kulunut muutama vuorokausi. Lähtö Karjalasta on jäänyt elävästi Joukon mieleen, joka oli tuolloin 14v poika. Vpl. Pyhäjärvelle 4-tien risteykseen oli tuotu 5 linja-autoa, jotka oli ilmeisesti pako-otettu ympäri Suomea. Keljan kylästä, josta Jouko on kotoisin, sekä Lahnavalkaman ja osittain Salitsanrannan kylistä ihmisiä siirrettiin linja-autoilla Pyhäjärven rautatieasemalle. ”Juna oli nii pitkä, jot se oli ku iäisyys, ja se lähti nii hiljaa Pyhäjärven asemalta, jot mie ajatellii et ei täs tänä päivänä mihikää”, muisteli Jouko karjalan murteella pitkän ja täysinäisen evakkojunan lähtöä. Joissakin valokuvissa on nähty evakkojen tavarakasoja lumihangessa, mutta Joukon mukaan tähän evakkojunaan tulleilla ihmisillä tavaraa ei ollut paljoa mukana, koska he ajattelivat evakuointia hyvin tilapäiseksi. ”Ihmiset luuliit, jot käyvää jossain kahvilla ja tullaa takasii”.

Pertti Hakanen juontaa keskustelua. Eturivissä selin on keskellä Oiva Kaasalainen. Toisessa rivissä vasemmalta Irja Kärki, Ayla Jalamo ja Leila Kivistö. Kolmannessa rivissä vasemmalta Osmo Huovinen ja Jouko Pakarinen

Osmo ei muista ensimmäistä evakkomatkaansa, koska oli silloin vasta kaksivuotias, mutta toisesta evakkomatkastasta, jolloin hän oli seitsemänvuotias hänellä on selvät muistot. Huovisten perhe oli lähtenyt evakkoon vähän ennen juhannusta Pyhäjärveltä hevoskyydillä. Juhannuspäivään mennessä he olivat edenneet vanhalle talvisodan jälkeiselle rajalle. Hyytävän kylmä ja sateinen juhannuspäivä on jäänyt erityisesti Osmon mieleen: ”Satoi ja oli kylmä. Jotkut pojat tekivät nuotion siihen keskelle tietä. Me olimme ilmeisesti suojassa jossain ladossa osaksi” Hevoskyydillä jatkettiin Punkaharjun ja Savonlinnan kautta Kolkontaipaleelle saakka, joka on Varkaudesta vähän etelään ja rajalle päin. Yksinäinen hylätty tuuli on jäänyt tältä taipaleelta Osmon mieleen. ”Sen muistan kun Punkaharjua tultiin, niin siellä pohjois- tai itäpuolella oli tuuli vedessä. Se oli pudonnut tai joku heittänyt.” Savonlinnassa ainoa silta vesistön yli oli rautatiesilta, jota pitkin mentiin. Evakossa Huoviset olivat aluksi Pylkönmäellä seuraavan vuoden helmikuuhun saakka, jonka jälkeen he muuttivat Tyrvälle, jonne rakensivat asutustilan Illon kylään Keskumäen tilalta lunastetuille maille.

Irja Kärki (os. Hanski), 82v, on kotoisin Pyhäjärven Pyhäkylästä. Omakohtaisia muistikuvia evakkomatkasta ei hänellä ole, mutta tietää kertoa niistä. Ensimmäisen kerran naisia ja lapsia evakuoitiin Pyhäjärveltä jo loppusyksyllä ennen talvisodan syttymistä. Myös Irja, kahden viikon ikäisenä, oli lokakuussa viety evakkoon mummunsa luo Parikkalaan, mutta sieltä oli tultu takaisin. Pyhäjärveltä jouduttiin kuitenkin lähtemään pian uudestaan evakkoon, kun talvisota syttyi, jolloin Irja oli kahden kuukauden ikäinen. Tämän evakkomatkan hätämajoitus oli ollut Alavudella, josta matka jatkui Kuortaneen kautta Orivedelle. Orivedeltä Irjan isä ja seitsemän muuta karjalaista isäntää olivat ostaneet Anjalan kartanon. Sinne oli alettu rakentaa jo pysyvää kotia, kun jatkosodan alettua tuli mahdolliseksi palata takaisin Karjalaan, jonne sitten lähdettiin.

Toiselle evakkomatkalle lähdettäessä Irja oli täyttänyt neljä vuotta. Pylkönmäellä lääkäri Tapani Kiminkisen mummolassa oltiin tilapäismajoituksessa muutama kuukausi. Sieltä tultiin Tyrvälle, jossa oltiin ensin vuoden verran Torran maatilalla Nokkakylässä, joka on kaupunginosa nykyisen Sastamalan keskustaajamassa. Sieltä he muuttivat Soukon kylään, josta olivat ostaneet yhdessä Lehikoisen perheen kanssa Mikola nimisen tilan.

Lehikoisten tytär **Ayla Jalamo**, 78v, joka on syntynyt Riiskassa, oli myös mukana keskustelussa. Hän oli vasta yhden vuoden vanha, kun he olivat lähteneet evakkoon. Ayla ja Irja ovat asuneet Tyrvällä Mikolassa samassa rakennuksessa viisi vuotta, kunnes Lehikoiset olivat ostaneet naapurista itselleen oman tilan. Aylan ja Irjan ystävyys on säilynyt näihin päiviin saakka.

Evakkojen vastaanotto ja kohtelu Tyrvällä

Irja Kärki, 82v, oli mukana molemmilla evakkomatkalla, mutta hyvin nuorena, joten näistä hän ei paljoa muista. Äidiltään hän on kuitenkin kysellyt, että miten heihin evakkoina eri puolilla Suomea suhtauduttiin. ”Äiti sanoi, et jokapaikas ol hyvin. Ei ollut epäkohteliasta missään, vaikka meit ol iso sakki”. Tyrvältä Irja mainitsee Torran tilan, jonne olivat aluksi tulleet, että ainakin siellä oli kaikki hyvin, ja että Torralaisten kanssa oltiin tekemisissä myös jälkeenpäin.

Erilainen murre aiheutti naapurin lasten kanssa joskus ongelmia. Irja oli saanut jostain keräyksestä sinisen lakin, jossa oli koristeena sieni. Hän oli silloin 6 vuotta ja tykkäsin siitä lakista kovasti, mutta ongelmia tuli, kun naapurin lapset alkoivat kysellä lakista. ”Sanoin, että minulla on satehattu, mutta ne ei oikein ymmärtänyt ja ne kysy varmaan ainakin kymmenenkertaa, että mikä. Minä pidin, että ne on varmaan tyhmiä, kun ne ei ymmärrä ihmisen puhetta. Heistä oli niin hauskaa, kun sanoin että satehattu, mutta ei se sen kummempaa ollut eikä minulle ainakaan mitään kiusantekoa. Se oli vaan sitä että ei ymmärretty toisen murretta, ja että mitä toinen sanoi”

Leila Kivistö (os. Pakarinen), 80v, syntyi evakkomatalla Alavudella tammikuussa v 1941. Koko perhe, vanha mummu mukaan lukien, olivat Alavudella 3,5 vuotta, kunnes muuttivat v 1944 Tyrvälle. Aluksi he asuivat Rautajoen kartanossa, kunnes Leilan isä ja setä ostivat maatilat Iso-Iivarilta Laukulan ja Stormin kylistä. Rautajoessa oli sivistyneitä ihmisiä ja siellä kohtelu oli erittäin hyvää. Leilan isä ja setä asuivat Iso-Iivarissa perheineensä. Vanhemmat olivat koko ajan töissä, ja mummu hoiti Leilaa ja hänen siskoaan Helkaa. Naapureihin tutustuttiin helposti. Lähinaapuri Oskari Holppi, jolta oli kaksi poikaa kaatunut sodassa, oli tullut heti tervehtimään. ”Oskari kävi usein ja tuli tervehtiin, että mitä Iivarin poijaat. Oli hyvin ystävällinen ja koko kylässä oltiin muutenkin.” kertoi Leila

Stormissa oli niin paljon lapsia, että sen kouluun eivät kaikki lähiseudun lapset mahtuneet. Leila ja kaksi poikaa joutuivat menemään Ketolan pappilan lähellä olevaan pikkukouluun, jonne oli aika pitkä matka pienelle lapselle. Paikallinen murre aiheutti ongelmia: ”Oli talvi ja olin hävittänyt käsineeni ja ne huusi mulle, että misä sun on kuule tumpus. Minä luulin, että ne haukku jotenkin minut. Ymmärsin sitten vasta myöhemmin, että ne tarkoittivat lapasia tai kintaita.”

Yhteiskoulussa ei ollut yhteistä ruokailua, joten kaikilla oli omat eväät mukana. Leilan luokalla ei ollut muita Karjalasta tulleita ja hän muistaa häpeilleensä erilaisia eväitä. ”Maanantaisin minulla oli eväinä karjalanpiirakoita ja maitoa pullossa. Kun katsoin paikkakuntalaisten eväitä, niin ne sano että tää on kakkoo, ja niillä oli hiivaleipää ja kutunjuustoa päällä. En ilennyt syödä niitä evvääitä siinä ja menin naulakon taka ja söin ne siellä, kun ei ne ollu karjalan piirakkaa nähnytkään.”

Irja Kärki kertoi esimerkin naapurien auttamisesta. Hänen veljensä olivat kerran tulleet yöllä tansseista Evosta lähellä Soukkoa, jossa he asuivat. He huomasivat, että lähinaapuri Tuomalan isäntä oli ajanut heinät luokalle tarkoituksenaan laittaa seuraavana päivänä heinät seipäälle. Veljekset saivat päähänsä tehdä heinätyöt ja laittoivat yötä myöten heinät seipäälle. Tuomalan isännällä riitti seuraavana päivänä ihmeteltävää. Vastaavasti Jouko Pakarinen kertoi kuinka paikalliset naapurit olivat tarvittaessa rientäneet apuun heinätyöissä.

Karjalaisten ahkeruus ja asennoituminen auttoivat sopeutumisessa

Muutaman vuoden sisään jo toisen kerran evakkoon lähteneet karjalaiset olivat sen tosiasian edessä, että paluu Karjalaan, ainakaan lähitulevaisuudessa, ei ollut mahdollista. Oli pakko ryhtyä nopeasti rakentamaan uutta elämää ja asuinsijoja uusille paikkakunnille. Työtä, jota oli todella paljon, oli tehtävä ahkerasti ja tarmokkaasti. Varmasti myös kekseliäisyyttä tarvittiin, sillä pulaa oli vähän kaikesta eikä työkoneita ollut.

Pertti Hakanen juontaa ja Oiva Kaasalainen eturivissä keskellä kertoo tarinaansa

Oiva Kaasalainen, 78v, joka on syntynyt Pyhjärven Puikkoisissa, kertoi kuinka vuoden 1944 juhannuksen tienoilla ensin naiset ja lapset lähtivät evakkoon, 8 kk ikäinen Oiva muiden mukana. Evakkomatka kulki ensin Pohjanmaalle Laihialle, jossa oltiin pari vuorokautta, ja sieltä edelleen Kullaalle. Kullaalla Kaasalaiset olivat reilut pari vuotta, jonka jälkeen he muuttivat Kiikkaan Ikkonahteelle vuonna 1947 paikkaan, joka on nykyään Oivan kesäpaikka. Kaasalaisten asutustilalla ei ollut rakennuksia, vaan kaikki piti rakentaa alusta. Eläimille tehtiin ensin korsunavetta ja tilapäiseksi asunnoksi pieni hirsirakennus. Vanhempien työpäivät olivat täysiä. Heidän työnsä arvostuksesta Oiva kertoi tähän tapaan: ”Täytyy ihmetellä näin jälkepäin, että miten ihmeellä on saatu aikaan, kun hevosvehkeillä hoidettiin maatila eikä sähköä ollut, ja silti kuitenkin tehtiin vielä rakennuksetkin”

Ritva Heikkilä, 78v, kertoi, että hän on vuorokauden Oivaa vanhempi, mutta on syntynyt Vammalassa. Hänen äitinsä Emmi Heikkilä (os. Sirkiä) on kotoisin Pyhäkylästä. Ritva on kuitenkin käynyt Karjalassa jo ennen evakkoon lähtöä talvella 1944 helmi-maaliskuussa mummunsa veljen hautajaisissa. Itse hän ei sitä muista, mutta tästä on hänelle kerrottu ja siitä on todisteena myös valokuva, jossa Ritva on mukana. Kuvassa Ritva istuu sängyn laidalla yhdessä isänsä ja äitinsä kanssa.

Seija Hirvikoski kertoi aktiivisen karjalaisen vaikuttajan isänsä Toivo Hinkkasen noudattamasta periaatteesta ” Toimikaa sen paikkakunnan parhaaksi, jonne teidät on siirretty”. Tämä on raamatullinen vanhantestamentin mukainen lausuma, jonka noudattamisesta Seija on lukenut tutkiessaan isänsä ja äijänsä papereita, ja siitä kerrotaan myös mm. Simo Ramman kirjassa. Tällainen asennoituminen auttoi varmasti karjalaisia sopeutumaan, lähentymään ja tulemaan hyväksytyksi paikallisen väestön kanssa.

Kuvassa oikealla Ritva Heikkilä keskustelelee Merja Ylitalon kanssa. Seuraavassa rivissä oikealla on Seija Hirvikoski

Karjalaiset osallistuivat tarmokkaasti kunnalliseen ja valtakunnalliseen politiikkaan. Moni jatkoi samoissa luottamustehtävissä ja ammateissa, joita olivat Karjalassa hoitaneet, kouluissa, pankeissa sekä kuntien ja valtion päättävissä elimissä ja virastoissa. Pertti Hakanen kertoi, että myös Karjalan Liito tuki tätä työtä ja kannusti karjalaisia mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Karjalan Liitolla oli mm. paikallisia konsultteja, jotka kertoivat miten pitää toimia, että pääsee mukaan vaikuttamaan vaaleihin ja yleisiin kokouksiin.